

A close-up photograph of a woman's face, focusing on her eye and nose. A large green leaf is positioned over her left eye, partially obscuring it. She has brown eyes and is looking towards the camera. The background is dark and out of focus.

Onverwacht

Noorderlicht
ROTTERDAM
dienst

Preek zondag 19 juli 2020
Voorganger: Jurek Woller

Onverwacht

Handelingen 12:1-24

We zijn inmiddels al een aardige tijd bezig met het boek Handelingen, je zou zeggen dat we nu wel zo'n beetje aan het einde zitten. In tegendeel: we zijn bijna op de helft. Er komt nog een heel deel waar Paulus en zijn metgezellen het goede nieuws van Jezus in allemaal steden in Europa brengen. Maar vandaag staan we stil bij het stuk dat de eerste helft van het boek afsluit. Het deel dat zich concentreert op het gebied waar Jezus en zijn leerlingen thuis waren, ruwweg het hedendaagse Israël: Jeruzalem en omstreken. We zien hoe een groepje leerlingen van Jezus zich snel ontwikkelt tot de vroege kerk, met Petrus als onbetwiste leider. Dwars door enorm veel tegenstand heen weet de kerk meer en meer mensen aan zich te binden, van Joodse hardliners en Ethiopische ambtenaren tot Romeinse legerofficieren. Vaak gaat het op onnavolgbare wijze. God is duidelijk aan het werk. En vandaag bereikt dit verhaal zijn climax. Een daverend slot. Het is de laatste keer dat Petrus zo prominent in het verhaal voorkomt, en hoe!

Handelingen 12 : 1 - 24

Zo, dat is best een goed verhaal, toch? Ik denk dat je hier een mooie film van zou kunnen maken. Het heeft alles in zich voor een vermakelijk avondje in de bioscoop.

Een 'good guy', Petrus, met wie je goed mee kunt leven. Een 'bad guy', Herodes, die niet alleen heel wreed, maar ook nog eens verschrikkelijk ijdel is. Een zwaarbewaakte gevangenis, vol soldaten. Spanning, geweld, een goede dosis humor. En om het af te maken nog een mysterieuze persoon die de situatie opeens om kan keren. En dan die verhaallijn: de 'good guys' in het verhaal zitten in een hopeloze situatie. Slag na slag wordt ze toegebracht, tot hun leider in de kerker zit om gedood te worden. Maar op het laatste moment, uit het niets, komt er redding. En hoe! Dit is zo wonderlijk, dat niemand het kan geloven. Maar het gebeurt toch. Tegen alle verwachtingen in komt het goed, een happy end.

Het is een lijn die je keer op keer terug ziet komen in films, in sprookjes. Aan het begin is het goed, maar al gauw is er iets wat de orde verstoort. Alles dreigt verloren te gaan, tot er plotseling een moment komt dat de situatie volledig omkeert. Het resultaat is verbazing, maar vooral: vreugde.

Volgens J.R.R. Tolkien, schrijver van "The Hobbit" en "The Lord of the Rings" heeft elk goed verhaal zo'n moment. Een moment van ommekeer, waar de normale verwachtingen op hun kop worden gezet en alles op een contra-intuïtieve, maar bevredigende manier op zijn plek terecht komt. En het resultaat is vreugde. Elk goed verhaal heeft het. En elk goed verhaal begint met een mooie situatie die al snel bedreigd wordt, verstoord wordt. Herken je dat? Uit je eigen leven.

Dat je nét lekker bezig was, dat je nét alles op orde had. En dan... dát opeens! Had je eindelijk een vaste relatie. Eindelijk een leuke baan. Eindelijk een goede plek om te wonen. Was je eindelijk weer gezond. Leek je eindelijk iets met succes af te ronden. Was er eindelijk wat rust in je familie. Leek je het eindelijk te begrijpen. Had je eindelijk een plek gevonden waar mensen je accepteren. Leek je eindelijk zwanger. Of was je eindelijk vrij van die verslaving. Maar toen... dát.

Hoe vaak in ons leven worden we niet verrast door tegenslag? Klein of groot. Door frustratie of drama. En wat moet je dan? Hoe ga je er mee om? In het verhaal van vandaag zien we twee mensen met tegenslag, die er totaal anders mee omgaan. Het zijn twee fundamenteel verschillende manieren hoe je met tegenslag om kunt gaan.

Twee uitersten:

- Verwacht je het van jezelf?
- Of verwacht je het van God?

Herodes heeft tegenslag, en hij verwacht het van zichzelf. Petrus en de kerk hebben ook tegenslag, en verwachten het van God. Laten we er naar kijken, een voor een. En tot slot naar die mysterieuze derde hoofdpersoon, de Engel van de Heer. Die kan ons iets leren over wat er gebeurt als je het van God verwacht.

Dus:

- Herodes, die van het van zichzelf verwacht
- Petrus en de gemeente, die het van God verwachten
- En de Engel van de Heer, die iets van God laat zien

Maar nu eerst dus,

1. Herodes

Als je wat vaker in de Bijbel leest is het je misschien opgevallen: die Herodes gaat maar niet weg. Het is net een soort veelkoppig monster dat je maar niet dood kunt krijgen. En dat klopt ook, want er zijn veel Herodessen. Dit is al de 3 e Herodes die we tegenkomen, voluit: Herodes Agrippa I. Zijn grootvader was Herodes de Grote, waarvoor Jezus vlak na zijn geboorte op de vlucht moest. Zijn oom was Herodes Antipas, die Johannes de Doper liet vermoorden en meewerkte aan Jezus' kruisiging. En nu dus Herodes Agrippa I, koning van het Joodse gebied.

Nou ja, koning.... hij is een vazalkoning in het Romeinse rijk, een soort tussenpersoon. Zolang hij zorgt dat het rustig blijft in het land mag hij blijven zitten, maar de Romeinse keizer is degene die echt de macht heeft. Daar moet hij dus altijd rekening mee houden. En Herodes doet dat behendig: door zijn connecties in te zetten weet hij zijn macht meer en meer uit te breiden. Maar hij moet ook rekening houden met het Joodse volk: hij is ten slotte hun koning. En ook dat doet hij behendig: door zijn residentie naar Jeruzalem te verplaatsen en de Joodse tradities in ere te houden, beschouwen veel Joden hem als één van hen. Zijn baas tevreden, zijn onderdanen tevreden, en zelf een prachtige positie. Goed bezig toch? Die Herodes.

Misschien herken je er wel iets van, uit je eigen leven? Ik wel. Ik ben zelf manager geweest bij een multinational. Uiteindelijk draait het daar toch om een steeds mooiere baan voor jezelf te vinden, door handig met je bazen om te gaan en de mensen onder je tevreden te houden. Carrière maken, noemen ze dat. En als je niet oppast, ben je vooral bezig met wat anderen vinden, wat zij willen en niet met wat God wil.

Ik denk dat we meer op Herodes lijken dan we willen toegeven.

Tja, wat doe je nou, als je net die droombaan bemachtigd hebt, je baas tevreden is, je mensen tevreden zijn, en alles loopt op rolletjes. En dan dreigt een stel onruststokers de boel te bederven. Ze hebben rare, extreme ideeën over eigenlijk alles wat er toe doet: het zijn Joden, maar veel tradities gaan overhoop. Heidenen mogen gewoon meedoen, en ze claimen zelfs dat hun oprichter de ware Koning van de Joden is, een regelrechte aanval op jouw positie. Wat doe je dan?

Herodes verwacht het van zichzelf, van zijn eigen macht. 'Pak maar één van hun leiders, en maak hem een kopje kleiner. En laten we dan eens zien wat er gebeurt.'

Dat heb jij waarschijnlijk nog nooit gedaan, iemand laten onthoofden. Maar in het klein? Die lastpak op je werk, in de klas, bij de sportclub of in de kerk, even op zijn plaats zetten. De mond snoeren. Als je maar een beetje macht hebt, is het heel verleidelijk. Maar het maakt je ook kwetsbaar: hoe zal de rest reageren? Krijg je een schouderklopje, of opeens allemaal kritiek.

Herodes krijgt de handen op elkaar, en dus neemt hij een grotere stap: dé grote leider van die onruststokers gevangen nemen. En ter dood veroordelen, deze keer met een mooie show. Dat zal veel 'likes' opleveren. Je eigen positie veilig stellen en het oordeel van mensen om je heen gaan vaak samen. En dat maakt het zo onzeker: opeens kunnen mensen zich tegen je keren. En hoe hoger je komt, hoe harder je kunt vallen. Herodes lukt het, hij blijft aan de top staan. En hij doet, wat veel mensen aan de top graag doen: dingen zo organiseren, dat zij alle eer krijgen. En dat krijgt Herodes, mensen noemen hem zelfs een god!

Waarschijnlijk hebben mensen je nog nooit 'god' genoemd, maar het klinkt niet slecht toch? Is dat niet stiekem waar je zo vaak op uit bent? Dat je dingen zó zegt, of zó doet, dat mensen je prijzen. Een compliment geven. Of tenminste een duimpje of hartje....

Een groot deel van onze maatschappij werkt zo. En sommige mensen zijn er in gespecialiseerd: topsporters, artiesten, of gewone mensen die iets bijzonders doen en *viral* gaan. Mensen worden op een voetstuk geplaatst. Mensen die het helemaal zelf gedaan hebben. En daarom ook zélf alle eer verdienen. Het zijn twee kanten van dezelfde medaille: je verwacht het van jezelf, en als je dan succes hebt, dan verdien jij natuurlijk alle eer. Maar iedereen die succes heeft gehad weet hoe vluchtig het is. Hoe kwetsbaar. En hoe leeg. Vaak word je vanzelf op je plek gezet, door iemand die net iets sneller, beter of hipper is dan jij. En soms grijpt God in. Hoewel Herodes de koning van de Joden is, lijkt hij niet bezig met de God van de Joden. Hij verwacht het van zichzelf, heeft graag alle eer voor zichzelf. Het draait allemaal om hem. Maar hij snapt het niet. Zo werkt het niet.

Het universum draait niet om jou. Het draait om God. En die God heeft zijn eigen grote plan. Als jouw plan daar lijnrecht tegenin gaat, zoals Herodes met zijn plan om Petrus te doden, dan kan God zomaar ingrijpen. En die God verdient alle eer. Als jij jezelf op de plek van God zet, en jezelf die eer laat toekomen, zoals Herodes, dan kan God zomaar ingrijpen. We lijken veel meer op Herodes dan we willen toegeven. We verwachten het van onszelf. Maar we mogen het van God verwachten.

2. Petrus & de gemeente

Niet dat dit nou zulke moreel superieure mensen zijn. Ze hebben het geleerd, met vallen en opstaan. Denk aan Petrus in de evangeliën: hij wil vaak het heft eigen handen nemen, heeft grote woorden over zichzelf, maar als het er op aankomt is hij doodsbang voor het oordeel van anderen. Maar hij heeft God leren kennen, God leren vertrouwen.

En de situatie helpt ook mee: als de situatie écht uitzichtloos is, als je zelf écht machteloos bent, dan zul je eerder God om hulp vragen. Het kan niet anders.

Herken je dat? Ik wel. Als het even kan probeer ik mezelf te redden. Maar als ik echt vastloop, dan zoek ik het bij God.

Hoe moeilijk is het om je op God te richten, als alles wel lekker loopt. Hoe moeilijk is het om het van God te verwachten, als je zélf de controle lijkt te hebben. Wees nou eens eerlijk: je wil toch helemaal geen hulp van iemand anders? Je wilt het zelf doen!

Heb je je ooit afgevraagd waarom het christendom in de westerse wereld krimpt, en juist in armere gebieden heel hard groeit? Wij denken dat we het zelf kunnen, God niet nodig hebben. En we zijn er trots op, ook. Op onze wetenschap, technologie, onze superieure beschaving. En we kunnen onszelf ook redden... voor even. Maar vroeg of laat dringt het besef door dat het een illusie is. Je kúnt jezelf niet redden. Het besef dringt zich door tijdens een crisis in je leven, of in ieder geval als die grote crisis opdoemt: de dood. En die dood, die komt hard dichterbij voor Petrus. Hij zit in een kansloze situatie: een zwaar beveiligde gevangenis, het is zijn laatste nacht. In zo'n situatie wordt haarscherp duidelijk van wie we het écht te verwachten hebben: God. En dus bidt de gemeente vol vuur tot God.

Ik ben benieuwd waar ze voor bidden. Dat Herodes van gedachten verandert? Een opstand van het volk? Of simpelweg dat Petrus' dood niet al te pijnlijk zal zijn? Ze vragen God in ieder geval niet om Petrus per direct bij hun in dat huis te krijgen. Want ze kunnen het niet geloven als hij er is. En ook Petrus zelf kan niet geloven wat er met hem gebeurt. Het zal wel een visioen zijn. Visioenen, die kent Petrus inmiddels wel. Hij heeft er net nog een gehad, dat belangrijke visioen met het kleed en de dieren. Dus ja: dit zal ook wel weer zoiets zijn. Je ziet het vaak in de Bijbel: als mensen iets van God verwachten, dan verwachten ze eigenlijk ongeveer hetzelfde als wat ze eerder hebben meegemaakt. Of ze verwachten iets, wat eigenlijk ook met goede menselijke organisatie te bereiken is.

Bid jij ook zo? Bidden op safe. Niet te veel verwachten, het moet wel een beetje reëel blijven... Maar dan reken je buiten God. Verwacht het dus van God. En verwacht het onverwachte van God. Want voor je het weet, staat er een engel in je zij te porren.

3. De Engel van de Heer: die zet de situatie op zijn kop.

Twee keer zelfs in dit verhaal. Petrus wordt door een engel van de Heer op miraculeuze wijze gered. Herodes wordt door een engel van de Heer op verrassende wijze gedood.

Het verhaal loopt een bepaalde kant op en opeens komt die engel en je staat te duizelen. Wat was dat? En opeens is alles anders. De engel is de 'gamechanger'. Het is waar Tolkien het over had: zo'n moment waarin alles totaal verkeerd lijkt te lopen en opeens, op onnavolgbare wijze komt alles op zijn pootjes terecht. Tolkien heeft er een term voor bedacht: eucatastrophe. 'Catastrophe', een verschrikkelijke ramp, waar alles opeens in puin ligt. Maar dan, met het voorvoegsel 'eu', dat 'goed' betekent. Een goede ramp, de wereld op zijn kop. Dat kan alleen van God komen.

En je ziet het vaak gebeuren in de Bijbel: een uitzichtloze situatie, waar God zelf ingrijpt en alles rechtzet. Vaak zijn er engelen bij betrokken.

Volgens Tolkien is er ook in het grote verhaal van de mensheid zo'n eucatastrophe. Het lijkt steeds maar niet goed te komen met de mensen. De dood heerst. Maar dan, een verrassende wending. Een engel verschijnt op bijna exact dezelfde manier als in de tekst van vandaag: plotseling, en omgeven door het stralend licht van de Heer. De engel zegt: "Wees niet bang, want ik kom jullie goed nieuws brengen, dat het hele volk met grote vreugde zal vervullen: vandaag [...] is jullie redder geboren. Hij is de messias, de Heer." De eucatastrophe van de mensheid, het moment waarop onze hopeloze situatie die onvermijdelijk eindigt in de dood opeens omkeerde, was de geboorte van Jezus Christus. God zelf stapt in het verhaal van de mensheid. En hij zet alles recht. Het gaat niet makkelijk, uiteindelijk zal het hem zijn leven kosten. Maar ook in het verhaal van Jezus zit weer zo'n totaal onverwachte wending: de dood blijkt níet het eindstation. Jezus staat op uit de dood, als eerste. En iedereen die op hem vertrouwt zal hem volgen. Het verhaal van Jezus is volgens Tolkien hét ultieme verhaal waar alle andere verhalen naar verwijzen.

En zo is ook het verhaal van vandaag een echo van het verhaal van Jezus. En wel een heel sterke, met verbazingwekkend veel overeenkomsten:

Weer wordt iemand die bij Jezus hoort onthoofd door een koning Herodes

Weer is het met het Pesachfeest – het feest van bevrijding - dat het kopstuk van de beweging wordt opgepakt

Weer moet hij gedood worden, in een show voor het volk

Weer lijkt alles verloren, maar is daar opeens een engel met goed nieuws

Weer wordt diegene op wonderbaarlijke wijze bevrijd

Weer is het de laagste in aanzien die het als eerste doorheeft, een vrouw natuurlijk, en weer wordt ze niet geloofd

Weer zijn de leerlingen samen in een ruimte, en weer komt degene die bevrijd is in hun midden

Weer is dat maar voor korte tijd, en is hij zomaar weer verdwenen

Weer markeert dat het begin van een nieuwe fase in het grote plan van God

Het verhaal van Gods onverwachte redding keert terug. Steeds weer. In het groot, en in het klein. Ook in jouw leven. Ook in mijn leven. Ik heb het zelf meegemaakt. En het enige wat je hoeft te doen, is het van God te verwachten. Niet van jezelf, maar van God.

Natuurlijk, er gebeuren dingen die je niet wilt, die je niet begrijpt. Ook in dit verhaal: waarom wordt Jacobus niet gered, maar onthoofd? En moest die Herodes nou zó hard gestraft worden? Ik weet het niet. Maar ik weet wel dat we een volmaakt goede God hebben, een reddende God, met een plan dat ons verstand te boven gaat. En wat er ook gebeurt, dat plan gaat door. Het verhaal eindigt met: "Het woord van God verspreidde zich en vond steeds meer gehoor."

En zo is het ook ons leven binnen gekomen. Het plan voltrekt zich, hier en nu. En jij kunt er aan meedoen. Door het niet van jezelf te verwachten en zelf de eer proberen te krijgen, maar door het van God te verwachten. Door het niet om jou, maar om Hem te laten draaien.. Hoe je dat doet? Door te bidden. Alleen, of samen. Sereen, of vol vuur. Je mag grote dingen vragen aan God. En toch zal God je verrassen. Het kan zomaar veel mooier, grootser, liefdevoller worden, dan je kunt bedenken.

Verwacht het onverwachte van God... en je komt een beetje in de buurt.

Amen.